

Справа “Іванова проти України” (Ivanova v. Ukraine)

У рішенні, ухваленому 13 вересня 2005 року у справі “Іванова проти України”, Суд постановив, що:

- було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції;
- було порушено ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявниці 3000 євро на відшкодування матеріальної та моральної шкоди і 480 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявниця Нінель Андріївна Іванова є громадянкою України, народилась 1930 року і проживає у м. Києві.

У 1998 році заявниця звернулась до суду з позовом, стверджуючи, що відповідач (сусід заявниці) незаконно переобладнав коридор, який їй належав. 19 серпня 1999 року суд задовольнив вимоги заявниці: визнав її право власності на відповідне приміщення і зобов’язав відповідача відновити попередній стан цього приміщення. Це рішення не було оскаржено, і 29 серпня 1999 року воно набуло законної сили.

На стадії виконання рішення, заступник Голови Верховного суду України вніс протест у порядку нагляду на тій підставі, що місцевий суд, який розглядав справу, неправильно оцінив докази і застосував не той закон, який мав застосувати. За наслідками розгляду протесту Київський міський суд скасував рішення від 19 серпня 1999 року і повернув справу на новий розгляд. У липні 2002 року місцевий суд залишив позов заявниці без розгляду на тій підставі, що позивачка не сплатила необхідну суму державного мита.

Зміст рішення Суду

Заявниця стверджувала, що скасування остаточного обов’язкового рішення на її користь було порушенням права на справедливий судовий розгляд, закріпленого у ч. 1 ст. 6 Конвенції, і права на мирне володіння своїм майном, передбаченого ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Суд вкотре відзначив, що застосування наглядової процедури для скасування остаточного, обов’язкового рішення порушує принцип правової певності.

Суд зауважив, що обставини цієї справи є подібними до обставин справи “Рябих проти Росії” (рішення від 3 грудня 2003 року), стосовно якої Суд дійшов висновку, що ініціювання, без будь-яких часових обмежень, наглядової процедури з метою скасування остаточного судового рішення державним службовцем, який, до того ж, не є стороною у справі, порушує принцип правової певності та право заявника на суд.

Щодо обставин даної справи Суд зауважив, що остаточне судове рішення на користь заявниці було скасоване президією Київського міського суду і справу було повернуто на новий судовий розгляд. З огляду на це Суд відзначив, що у нього немає підстав відійти від свого прецедентного права, і постановив, що мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Стосовно питання про порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції Уряд погодився, що остаточне судове рішення на користь заявника охоплюється поняттям майно, вжитого у першому реченні цієї статті.

Суд вкотре відзначив, що скасування судового рішення, яке, після спливу строку для його оскарження, набуло законної сили і, відтак, стало остаточним, становить втручання у право сторони, на користь якої це рішення ухвалено, у даному випадку – право на мирне володіння своїм майном.

Суд далі зауважив, що для визначення того, чи мало місце позбавлення особи майна, необхідно не лише з'ясувати, чи відбулось формальне відібрання чи експропріація майна у неї, але й заглибитись у те, що знаходиться за межами очевидного, тобто оцінити реальну сутність відповідної ситуації. Суд, крім того, пригадав, що у певних випадках передання певній особі державою власності, що належала іншій особі, може вважатись позбавленням майна (див. рішення від 21 лютого 1986 року у справі *“Джеймс та інші проти Сполученого Королівства”*).

З огляду на обставини цієї справи Суд зауважив, що постанова Київського міського суду, ухвалена внаслідок перегляду справи у порядку нагляду, призвела до позбавлення заявниці позитивних наслідків судового рішення на її користь, зокрема у тому, що частку власності заявниці у будинку було зменшено до тієї, яка існувала й до ухвалення рішення судом першої інстанції. Тому Суд констатував, що результатом рішення наглядової інстанції стало позбавлення заявниці її майна у сенсі другого речення ч. 1 ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Суд зазначив, що позбавлення власності може бути виправданим, якщо воно відповідає законній цілі та здійснюється на умовах, передбачених законом. Уряд стверджував, що оскаржуване втручання відповідало загальним інтересам, а саме: забезпеченню правильного застосування закону. До того ж, Уряд зазначав, що площа спірної частини будинку була настільки малою, що рішення наглядової інстанції не на користь заявниці не можна вважати надмірним тягарем для неї. Стосовно останнього аргументу Уряду заявниця відповіла, що середня ціна за 1 кв.м. житлової площі у Подільському районі м. Києва становить 1000 \$ США.

Стосовно твердження Уряду про спрямованість втручання на забезпечення правильного застосування закону Суд відзначив, що досягнення цього загального інтересу було здійснене з порушенням фундаментальних принципів правової певності і доступу до суду.

Що ж до аргумента Уряду про неістотний розмір приміщення, стосовно якого мав місце спір, Суд зауважив, що безупинне зростання цін на житло у центральних районах Києва не підтверджує цей аргумент. До того ж, Суд відзначив, що рішення суду першої інстанції на користь заявниці не лише підтверджувало її право на спірну частину будинку, але й зобов'язувало відповідача відновити попередній вигляд приміщення, тобто ліквідувати ті переобладнання у коридорі, які перешкоджали заявниці користуватися її іншими кімнатами.

Суд зрештою дійшов висновку, що у цій справі було порушено “справедливий баланс”, що призвело до надмірної шкоди для заявниці. Тому Суд постановив, що мало місце порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПРН України М.Ю. Пришляк та П.М. Рабіновичем.